

Toespraak Dodenherdenking Laren 4 mei 2025

Beste mensen,

Welkom op onze Brink.

In het bijzonder heet ik welkom mevrouw Sonja Holtz-Arendse van het Nationaal en Internationaal Dachau Comité.

Ook heet ik welkom onze veteranen en de familie van verzetsmensen en slachtoffers van de oorlog. Wij stellen uw aanwezigheid zeer op prijs.

Wij herdenken vandaag alle Nederlanders, burgers én militairen, die in ons Koninkrijk of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoord in oorlogssituaties en bij vredesoperaties, sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Dit jaar, 2025, is een bijzonder jaar. Dit jaar ligt het einde van de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding van Nederland 80 jaar achter ons. Wij leven dus al 80 jaar onafgebroken in vrijheid en vrede in Nederland.

Dat mag gevierd worden!

Dat doen wij met een maand vol activiteiten, georganiseerd door ons geweldige 4 en 5 mei-comité en veel betrokken vrijwilligers.

Met mooie tentoonstellingen in de brandweerkazerne en het Brinkhuis. Met het tijdelijk holocaust-monument en de herinneringsbomen hier op de Brink. Met een stille tocht naar het herdenkingskruis op de Bussumer Heide. En wij gaan morgen de bevrijding vieren met het binnenhalen van het vrijheidsvuur vanuit Wageningen!

Ook hebben wij met schoolklassen van alle basisscholen van Laren onze oorlogsmonumenten bezocht, onder begeleiding van Larense oorlogsveteranen.

Dat doen wij bewust, onze kinderen betrekken bij deze maand van herdenken en vieren. Want na al die jaren zonder oorlog zijn wij leven in vrede als vanzelfsprekend gaan beschouwen.

Helaas is het tegendeel waar. 80 jaar na de Tweede Wereldoorlog is de wereld om ons heen zeer onzeker. Staan onafhankelijke rechtspraak, politieke minderheden en vrijheid van meningsuiting in steeds meer landen onder druk. Hechten grote machten weinig waarde aan rechtsstatelijkheid, internationale stabiliteit of onafhankelijke media.

En lijken wij simpelweg niet in staat om de oorlogen die woeden, te stoppen.

Dat doet ons pijn. En wij voelen onszelf vaak machteloos, als wij de beelden zien van kapotgeschoten frontlinies en bombardementen op burgerdoelen.

Wij voelen verdriet als wij lezen en zien hoeveel jong leven in al die strijd wordt vernietigd. Van jonge soldaten en enorme aantallen kinderen.

Iedereen die voor het eerst de naamborden op de herinneringsbomen hier op de Brink leest, schrikt. Want ook hier worden heel veel slachtoffers herdacht die vaak hun 20^e of zelfs hun 10^e levensjaar niet hebben gehaald.

De meesten herdenken de 46 afgevoerde en vermoorde weeskinderen van de Berg-stichting, een Joods kindertehuis dat in Laren stond.

Maar er worden hier meer kinderen herdacht. Zoals de zusjes Lena, Esther en Julia Zilverberg en de nog maar vijfjarige Carla Schaap.

Zij zaten ondergedoken bij mevrouw Phien Simonis.

Phien had met haar 2 zusters in de jaren 20 een kindertehuis opgericht aan de Drift in Laren dat in de volksmond 'kinderhuisje' werd genoemd. Voor de oorlog werd dit druk bezocht door kinderen van de iets beter gestelde Nederlanders. Ook Anne Frank heeft hier gelogeed.

Van de zusjes Zilverberg weten we dat hun vader Abraham brood- en banketbakker in Bussum was. Het bakkersgezin Zilverberg wordt eind januari 1943 gedwongen naar Amsterdam te verhuizen. Blijkbaar hadden ze een vermoeden van wat hun te wachten stond, want hun kinderen hebben zij rond die tijd in onderduik gedaan in Laren.

Van Carla Schaap weten wij dat zij dochter was van een Amsterdamse notaris. Wanneer haar ouders in dezelfde tijd gedwongen worden te verhuizen naar het Amsterdamse ghetto, wordt ook zij in onderduik gedaan.

Het 'Kinderhuisje' stond op een nogal ongelukkige locatie. Vlakbij waren eerder al in pension 'De Hoeve' 29 Joodse onderduikers gearresteerd. Verder wemelt het in Laren van de NSB'ers en ook NSB-burgemeester Knipscheer laat zich niet onbetuigd in de opsporing van Joodse onderduikers. Als buren heeft Phien hoge Wehrmacht-manschappen, die de gevorderde Joodse villa 'Westerengh' bewonen. Phien zit in het hol van de leeuw.

Op maandag 15 november 1943 gaat het goed mis. De beruchte 'Groep X' van de Rotterdamse recherche heeft de tip gekregen dat bij Phien aan de Drift Joodse onderduikers zouden zitten.

Drie leden van deze gehate groep Jodenjagers gaan naar Laren en doen bij Phien een inval.

Phien en de kinderen worden met geweld naar een vrachtwagen gevoerd en diezelfde middag naar Rotterdam gebracht. Daar worden ze van elkaar gescheiden.

Op 10 december 1943 worden de kinderen door een speciale transportdienst van de politie Rotterdam per trein overgebracht naar Westerbork. Een paar weken later, op 8 februari 1944, gaan zij door naar Auschwitz.

Om het ziekenhuis te ontlasten bevinden zich onder deze groep 400 tot 500 zieke Joden. Dit transport wordt daarom wel het meest beestachtige van alle transporten genoemd.

Bij aankomst in Auschwitz op 11 februari 1944 worden Lena, Esther en Julia van 10, 12 en 17 jaar oud en Carla, die slechts 5 jaar oud is, direct naar de gaskamer gebracht en vermoord.

Phien, die zo dapper deze kinderen veilig probeerde te houden, wordt afgevoerd naar kamp Vught en later op transport gesteld naar het beruchte kamp Ravensbrück. Hier overlijdt zij, in de extreem koude winter van 1945 en één dag na haar zestigste verjaardag. Ook Phien Simonis wordt op deze Brink herdacht.

Over de afschuwelijke tragedie van het kinderkamp is een boek verschenen, getiteld 'Een badkuip aan de Drift', en geschreven door Steven Weinberg, Michiel van Driel en Aaldrik Hermans. Wij mogen hen dankbaar zijn dat zij dit verhaal hebben vastgelegd.

Op deze dodenherdenking vraag ik speciaal uw aandacht voor kinderen.

De kinderen die zijn vermoord in de Tweede Wereldoorlog.

De kinderen die nu overal ter wereld het slachtoffer zijn van oorlogsgeweld.

En jullie, de kinderen vandaag aanwezig hier op De Brink.

De leerlingen, de scouts en de kinderen in het publiek.

Op een dag nemen jullie namelijk ons land over. En is het aan jullie om onze vrijheid en vrede te bewaken. Maar jullie hebben geen ouders of grootouders die kunnen vertellen wat zij hebben meegemaakt in de Tweede Wereldoorlog.

Het is dus aan ons om aan jullie de verhalen goed door te vertellen.

En de wereld goed voor jullie achter te laten.

Die uitdaging wordt steeds groter.

80 jaar na de oorlog staat vrede, in een wereld vol spanning, ongelooflijk onder druk.

Moeten we bang zijn? Nee. Is het goed om voorbereid te zijn? Ja.

Want als wij willen blijven leven in een land waarin wij onszelf kunnen zijn, onze eigen keuzes kunnen maken en zelf over ons lot willen beschikken, dan vraagt dat ook een sterk Nederland en een sterk Europa die in staat zijn onze vrijheid te beschermen.

En moeten wij nog beter de waarde van het kunnen leven in vrede delen met onze kinderen.

Dat doen wij door het goede voorbeeld te geven. Door de democratie en rechtsstaat te respecteren. En door elkaar te beschermen.

Ik heb ook goed nieuws. Want tegenover dictators, machthebbers en agressors staan ook miljoenen en miljoenen mensen die oorlog veroordelen. En de solidariteit en gemeenschapszin delen die wij vandaag hier op de Brink ervaren.

80 jaar na de bevrijding kijken wij terug.

En leren wij van de lessen van de Tweede Wereldoorlog.

Zodat wij ons blijven verzetten tegen onderdrukking en willekeur.

Elke vorm van kwaad bestrijden. Onschuldigen altijd beschermen.

En nu, en morgen, en tot in de verre toekomst, ons tot het uiterste blijven inspannen om de waarde van leven in vrijheid en vrede, waar ook ter wereld, te verdedigen.

Dat zijn wij aan **allen** die hun leven hebben gegeven, verschuldigd.

Laten wij **hen** nu herdenken...